

УДК 336.76

JEL classification: G20, G21, G22, G23

Тетяна ПИСЬМЕННА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. Наголошено на тому, що сталий розвиток економіки країни можливий при ефективному функціонуванні ринку фінансових послуг. Його формують сфери професійної діяльності суб'єктів, які надають страхові, банківські та інвестиційні послуги.

Мета. Мета наукового дослідження полягає у виявленні проблем, які стримують розвиток ринку фінансових послуг в Україні.

Методи. При проведенні дослідження застосовано такі загальнонаукові методи теоретичного пізнання, як індукція, аналіз та узагальнення.

Результати. Проаналізовано основні показники функціонування вітчизняного ринку страхових послуг. За обсягами валових страхових премій і страхових виплат визначено, що найбільш розвинутим видом страхування є автострахування. Загалом констатовано поступальний розвиток різних видів страхування на страховому ринку України. Серед усіх видів страхування виділено страхування життя через його соціально важливу роль. Рівень розвитку ринку страхування життя в Україні оцінено як низький.

Активність вітчизняних банків на ринку фінансових послуг оцінено за допомогою обсягу коштів, отриманих від суб'єктів господарювання і фізичних осіб, та суми наданих їм валових кредитів. За сучасних умов вітчизняний банк практикується у фінансових послугах з інноваційною складовою.

Проаналізовано основні показники функціонування вітчизняного ринку інвестиційних послуг за участю інститутів спільного інвестування. Про розвиток цього сегменту ринку інвестиційних послуг свідчить динаміка обсягу активів, що належать інвестиційним фондам. Констатовано недостатню участь населення в інститутах спільного інвестування.

Перспективи. Результати проведеного наукового дослідження мають прикладний характер і можуть бути застосовані при реалізації стратегії розвитку ринку фінансових послуг України.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, страхові послуги, банківські послуги, інвестиційні послуги, інститути спільного інвестування.

Формули: 0 , рис.: 3 , табл.: 3 , бібл.: 24.

© Тетяна Письменна, 2019.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими практичними завданнями.

Сучасна ринкова економіка базується на ефективному функціонуванні ринку фінансових послуг, що безпосередньо визначає її конкурентоспроможність поряд з економіками інших країн. Таке твердження впливає з того, що саме ринок фінансових послуг як важливий сегмент ринкової економіки, виступаючи ефективним механізмом акумуляції та перерозподілу вільних фінансових ресурсів, відіграє провідну роль у забезпеченні економічного розвитку України.

Про важливість досліджуваної проблематики свідчить функціональне призначення ринку фінансових послуг, яке зводиться до мобілізації тимчасово вільного капіталу з різних джерел та його розподілу між багатьма споживачами, здійснення кваліфікованого посередництва між продавцем і покупцем фінансових послуг, прискорення обороту грошового капіталу, тобто сприяння активізації економічних процесів. При виконанні таких функцій ринок фінансових послуг виконує роль економічного важеля, активного інструменту регулювання економіки країни. З огляду на зазначене, окреслена проблематика потребує дослідження з метою виявлення актуальних проблем у функціонуванні ринку фінансових послуг в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, визначення невирішених раніше частин проблеми. Будучи доволі актуальною та масштабною, проблематика, пов'язана з функціонуванням і розвитком ринку фінансових послуг в Україні, цікавить дуже багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, у своїх наукових працях до неї звертаються: Л. П. Бондаренко, З. Г. Ватаманюк, О. В. Дзюблюк, Л. А. Зверук, О. В. Золотарьова, Т. М. Кушнір, О. О. Луцишин, О. В. Мельниченко, М. П. Політило, І. Є. Семенча, В. О. Сизоненко, В. І. Трохименко, М. Є. Трудова, І. В. Фисун, А. С. Шолойко, С. І. Юрій та ін. [1–19].

Коло їхніх наукових інтересів складають питання, які пов'язані з: розглядом ринку фінансових послуг у якості інституційної структури ринкової економіки та формулюванням через цей аспект його суті; з'ясуванням проблем функціонування ринку страхових послуг України, окресленням перспективних напрямків розвитку окремих видів страхування, зокрема, соціально важливого страхування життя; здійсненням оцінки сучасного стану вітчизняного ринку банківських послуг та визначенням стратегії його розвитку через упровадження банківських інновацій; проведенням аналізу тенденцій розвитку ринку інвестиційних послуг в Україні та виявленням за його результатами проблем у діяльності інститутів спільного інвестування.

Попри те, що окреслену вище проблематику можна вважати достатньо дослідженою, все ж таки до неї варто звернутися вкотре, щоб доповнити вже зроблені напрацювання. Так, більшою мірою наукові дослідження стосуються питань функціонування окремих сегментів ринку фінансових послуг, а меншою мірою – пов'язані з важливими проблемами на ньому в розрізі його сегментів водночас, що не дає змоги дати оцінку рівня розвитку ринку фінансових послуг загалом. У науковому дослідженні виділено ринки страхових, банківських та інвестиційних послуг, зважаючи на те, що ці сегменти через свою важливість визначають рівень розвитку ринку фінансових послуг загалом.

Мета і завдання дослідження. Перед науковим дослідженням поставлено мету, яка зводиться до виявлення актуальних проблем, що стримують розвиток ринку фінансових послуг в Україні. Для її досягнення необхідно проаналізувати практику функціонування вітчизняного ринку фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з головних вимог до сталого розвитку економіки країни є ефективне функціонування ринку фінансових послуг. Такий процес можливий при низьких темпах інфляції, стабільній законодавчій та нормативно-правовій базі, сприятливому політичному кліматі, певному балансі інтересів у суспільстві [1, 72]. А оскільки окреслені вище умови не завжди виконуються, то відповідно через них ринок фінансових послуг не використовує весь потенціал свого розвитку.

Розпочнемо з того, що за формою фінансовий ринок є розгалуженою системою грошових і фінансових потоків, зважаючи на його роль у трансформації грошових коштів у фінансових капітал. Означені види потоків виникають між заощадниками та інвесторами у процесі передання у користування фінансових ресурсів і капіталу через продаж фінансових активів та інструментів. Натомість за своїм змістом фінансовий ринок відображає механізм трансформації заощаджень у інвестиції для ефективного розміщення тимчасово вільного капіталу між багатьма кінцевими споживачами, а також результативного його використання в інвестиційній сфері [18, 54–55].

Посередницькі та допоміжні функції в організації руху фінансових ресурсів і капіталу між кредиторами та позичальниками, продавцями і покупцями фінансових активів та інструментів покладаються на професійних учасників фінансового ринку. Останні надають певний спектр послуг у сфері своєї професійної діяльності, а сукупність таких сфер формує ринок фінансових послуг [18, 56–57].

На законодавчому рівні визначено, що фінансові послуги можуть надаватися і споживатися на ринках банківських, страхових та інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами, а також на інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [20]. Так, однією з ознак, за якою здійснюють сегментацію ринку фінансових послуг, є види фінансових активів як об'єкти купівлі-продажу на цьому ринку. Відповідно до неї ринок фінансових послуг сегментується на ринки різних видів фінансових послуг: страхових, банківських, інвестиційних та ін. [3, 14].

Серед усіх сегментів ринку фінансових послуг важливе місце відводиться ринку страхових послуг, зважаючи на певні аргументи: по-перше, суб'єкти страхових відносин, які діють на цьому ринку, задовольняють потреби споживачів у страховому захисті; по-друге, акумульовані ними фінансові ресурси використовуються як джерело інвестицій у різні сфери економіки країни.

За даними у табл. 1 і 2 можна визначити, які види страхування були найбільш розвинутими у 2010–2018 рр., зважаючи на обсяг валових страхових премій та страхових виплат, що їм відповідав. Так, до таких видів страхування слід насамперед віднести автострахування, середній обсяг валових страхових премій за яким упродовж досліджуваного періоду становив 8010,4 млн. грн., а валових страхових виплат – 3434,3 млн. грн.

Таблиця 1

Обсяг валових страхових премій за видами страхування у 2010–2018 рр.

(Млн. грн.)

Види страхування	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	5722,1	6153,1	6252,1	6669,3	6560,0	7871,6	9277,5	10613,0	12975,1
Страхування майна	4371,8	3298,8	2821,9	3769,2	3205,3	3486,2	4142,4	5098,9	6440,2
Страхування фінансових ризиків	2894,3	2856,5	1939,4	3857,6	4339,9	3598,6	3596,7	5594,4	5135,5
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	3029,8	2439,1	2263,0	2780,4	2307,9	1977,6	2551,9	3598,1	4497,1
Страхування життя	906,5	1346,4	1809,5	2476,7	2159,8	2186,6	2756,1	2913,7	3906,1
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	859,6	1165,4	1322,1	1487,5	1625,4	1929,2	2355,5	2881,3	3486,7
Страхування вантажів та багажу	1822,2	1497,1	1060,2	1523,4	1842,0	3555,4	4374,6	4686,7	2899,0
Страхування відповідальності перед третіми особами	973,7	1197,9	1012,2	1817,2	1439,9	2059,6	2093,9	2925,0	2567,2
Страхування від нещасних випадків	445,5	672,9	826,6	1431,3	963,3	535,5	837,1	1308,5	1754,2
Страхування кредитів	500,3	469,6	518,3	1026,0	684,7	348,7	531,0	365,0	1113,6
Страхування медичних витрат	229,8	304,2	324,9	334,7	332,1	490,7	727,0	891,0	1345,9
Авіаційне страхування	276,8	260,4	309,8	238,9	276,7	449,0	501,1	764,3	1041,7
Страхування від нещасних випадків на транспорті*	152,2	148,7	157,8	174,5	120,9	73,5	85,4	86,1	–
Інші види страхування	897,1	883,3	890,4	1075,1	909,4	1173,8	1340,1	1705,8	2205,2
Всього	23081,7	22693,5	21508,2	28661,8	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5

* За цим видом страхування відсутні дані за 2018 р.

Джерело: розроблено автором на основі [21].

У 2010–2018 рр. найрозвинутішими видами страхування також були: страхування майна, страхування фінансових ризиків, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ, страхування вантажів та багажу, страхування життя, медичне страхування, страхування відповідальності перед третіми особами (зі середнім обсягом валових страхових премій 4070,5, 3757,0, 2827,2, 2584,5, 2273,5, 1901,4 і 1787,4 млн. грн. відповідно). За критерієм середнього обсягу валових страхових виплат найбільш розвинутими видами страхування були: медичне страхування, страхування фінансових ризиків, страхування майна, страхування життя, страхування кредитів. За ними цей показник становив відповідно 1190,3, 1044,9, 379,5, 307,2 і 252,1 млн. грн.

Таблиця 2

Обсяг валових страхових виплат за видами страхування у 2010–2018 рр.

(Млн. грн.)

Види страхування	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	2625,9	2398,4	2516,4	2609,1	2873,9	3187,2	3868,3	4997,8	5831,6
Страхування майна	163,8	258,1	408,9	138,6	176,4	434,1	149,7	262,5	1423,6
Страхування фінансових ризиків	2042,5	827,6	565,4	119,3	46,9	1402,6	935,4	1879,2	1585,0
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	187,9	168,5	144,1	69,9	192,9	109,8	81,9	167,2	262,4
Страхування життя	52,6	70,6	82,1	149,2	239,2	491,6	418,3	556,3	704,9
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	632,9	752,4	901,0	1010,4	1108,6	1198,5	1341,4	1672,0	2095,4
Страхування кредитів	153,2	49,7	163,9	98,8	60,0	302,6	1101,7	261,3	78,0
Страхування медичних витрат	86,6	102,9	120,6	102,4	112,1	169,2	216,8	263,5	312,8
Інші види страхування	159,2	235,9	248,7	354,1	255,6	804,9	333,2	410,9	447,6
Всього	6104,6	4864,0	5151,0	4651,8	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4

Джерело: розроблено автором на основі [21].

З даних у табл. 1 і 2 видно, у якому напрямку і з якими темпами змінювався загальний обсяг валових страхових премій та страхових виплат упродовж 2010–2018 рр. Так, у 2010–2012 рр. і 2013–2014 рр. валові страхові премії зі всіх видів страхування зменшувалися відповідно на 1,7, 5,2 і 6,6%, а у 2012–2013 рр. і 2014–2018 рр. – збільшувалися на 33,3, 11,1, 18,3, 23,5 і 13,7% відповідно. Натомість у досліджуваному періоді валові страхові виплати з усіх видів страхування зменшувалися у 2010–2011 рр. і 2012–2013 рр. (відповідно на 20,3 і 9,7%), а збільшувалися у 2011–2012 рр. і 2013–2018 рр. (на 5,9, 8,9, 59,9, 9,1, 19,2 і 22,1% відповідно).

Окрему увагу слід приділити соціально-орієнтованому виду страхування – страхуванню життя. Соціально важлива роль страхування життя проявляється у тому, що, будучи інвестиційним інструментом, воно допомагає фізичній особі відчувати себе захищеною у різних життєвих ситуаціях. Доречно відзначити, що в економічно розвинутих країнах сегмент ринку страхування життя займає більше половини всього страхового ринку, а сам вид страхування виконує функцію страхового захисту громадян і забезпечення високих стандартів їх життєдіяльності, а також за його допомогою здійснюється накопичення коштів для інвестування в економіку [17, 32; 9, 271].

Про нерозвиненість ринку страхування життя в Україні свідчить відносно значення показника валових страхових премій з цього виду страхування. Так, за нашими розрахунками, впродовж 2010–2018 рр. питома вага валових страхових премій зі страхування життя у структурі валових страхових премій з усіх видів страхування становила у середньому 7,2%. Упродовж 2010–2013 рр., 2015–2016 рр. і 2017–2018 рр. досліджуваний показник змінювався за висхідною траєкторією, а у періоди 2013–2015 рр. і 2016–2017 рр. – за низхідною траєкторією.

Серед уже давно актуальних проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню та стримують розвиток ринку страхових послуг України, є такі: недосконале страхове законодавство; невідповідність вартості страхових послуг купівельній спроможності їхніх споживачів; низька страхова культура потенційних страхувальників та їх недовіра до страхових компаній [16, 129].

Іншим видом фінансових послуг, що відповідає критерію надважливості, є фінансові послуги, які надають банки. Банківські послуги слід вважати кінцевим результатом банківської діяльності, тоді як сама банківська діяльність передбачає здійснення операцій різних видів – пасивних, активних і комісійно-посередницьких. У результаті здійснення цих операцій банк може надавати депозитні, кредитні, розрахункові, касові, валютні, трастові, консультаційні та інші послуги [5, 42–43].

Важливо доповнити, що способи надання клієнтам банківських послуг можуть бути організовані через традиційні та нетрадиційні канали продажів. Водночас під каналом продажів розуміється система надання послуг, що включає середовище, в якому надаються послуги (відділення банку, Інтернет, мережа агентів банку тощо), а також види послуг, до яких відносять безпосередньо банківські (розміщення залучених у вклади коштів, відкриття і ведення рахунків клієнтів й інші) та альтернативні (оформлення договорів страхування, консультування з питань продуктів партнерів тощо) послуги [8, 38].

Як виявляється на сьогодні, особливості організації бізнесу загострюють потреби підприємств не стільки у традиційному кредитно-розрахунковому банківському обслуговуванні, скільки у широкому спектрі різноманітних банківських послуг, які здатні забезпечити оптимальні умови для ефективної господарської діяльності. Завдяки поєднанню традиційних банківських операцій та новітніх банківських послуг сучасний банк позиціонується не тільки як кредитна та розрахунково-платіжна інституція, а як універсальний, багатофункціональний кредитно-фінансовий комплекс [13, 28].

Вище мова йде про такі новітні банківські послуги, як: лізинг, факторинг, гарантії, трастові послуги, купівля-продаж цінних паперів за заявками клієнтів, розміщення емісії цінних паперів, надання клієнтам своїх телекомунікацій та ін. [11; 12, 86]. За своєю поширеністю ці фінансові послуги не конкурують з традиційними депозитними та кредитними банківськими операціями.

На рис. 1 і 2 можна простежити за динамікою показників, які відображають здійснення банками депозитних та кредитних операцій. Такими показниками є обсяг коштів, отриманих від суб'єктів господарювання і фізичних осіб, а також сума наданих їм валових кредитів.

Як можна бачити на рис. 1, упродовж 2010–2018 рр. обсяг коштів суб'єктів господарювання щорічно збільшувався з приростом, відповідно 27,7, 7,9, 16,8, 9,5, 23,5, 18,2, 3,4 і 0,8%. Стосовно коштів фізичних осіб, то їхній обсяг упродовж 2013–2015 рр. зменшувався відповідно на 8,9 та 0,3%, а у 2010–2013 рр. і 2015–2018 рр. – збільшувався на 13,2, 18,1, 20,2, 8,7, 9,6 та 6,3% відповідно.

За даними на рис. 2 можна спостерігати, що впродовж 2010–2018 рр. сума валових кредитів суб'єктам господарювання щороку збільшувалася, і приріст цього показника становив відповідно 13,3, 4,2, 14,7, 12,8, 1,3, 2,0, 2,7 і 5,6%. Натомість сума валових кредитів фізичним особам змінювалася за висхідною траєкторією у 2012–2014 рр. і 2016–2018 рр. (на 3,0, 10,3, 8,6 і 15,0% відповідно), а за низхідною траєкторією – у 2010–2012 рр. і 2014–2016 рр. (відповідно на 4,0, 6,7, 16,0 і 10,0%).

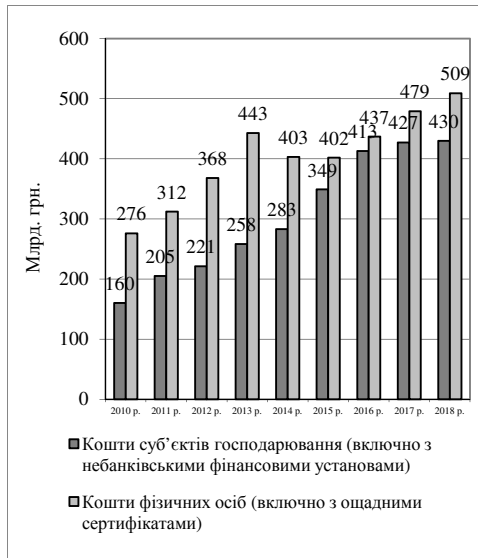

Рис. 1. Депозитні операції банків у 2010–2018 рр.

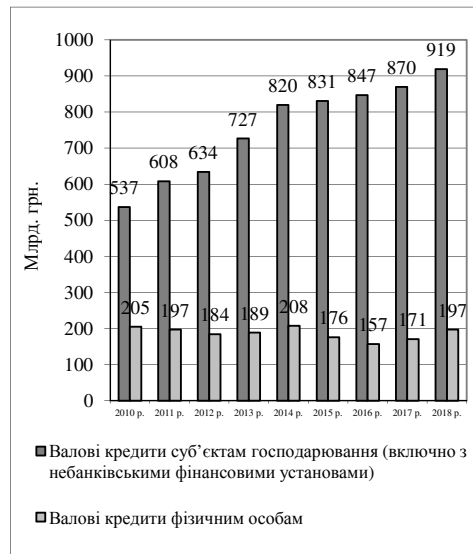

Рис. 2. Кредитні операції банків у 2010–2018 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [22].

Щоб займати на фінансовому ринку місце ефективно діючого та відповідно конкурентоспроможного фінансово-кредитного інституту, сучасний вітчизняний банк вдається до впровадження новітніх продуктів і послуг, застосування інноваційних технологій обслуговування клієнтів. Такі дії з боку кожного банку можна вважати новим підходом до вирішення проблем усього банківського сектору, пов'язаних зі зростанням його фінансової нестабільності [6, 19].

Прийнято вважати, що виникнення банківських інновацій зумовлюється безперервним рухом підприємницької думки, прагненням обійти конкурентів, надходженням інформації про банківські нововведення із зарубіжних країн, а також періодично виникаючими кризами у банківській сфері, що стимулює банк до посилення його активності стосовно інновацій [14, 486]. У табл. 3 подаються окремі види новітніх банківських послуг, при створенні яких були застосовані інновації.

Приклади новітніх банківських послуг з інноваційною складовою

Центри самообслуговування	Веб і мобайл-банкінг
Центри самообслуговування – це міні-відділення зі встановленими банківськими терміналами самообслуговування. За їх допомогою виконуються такі банківські операції, як: поповнення депозиту; погашення кредиту; оплата рахунків; здійснення переказів між картками; внесення готівки на рахунок тощо.	Веб-банкінг – це програмний комплекс, що дає змогу контролювати стан власних рахунків та здійснювати банківські операції без відвідування установи банку в режимі 24 години на добу, 7 днів на тиждень, з будь-якої точки світу, де є доступ до мережі Internet. Мобайл-банкінг – це сервіс, за допомогою якого можна управляти власними рахунками, здійснювати платежі та перекази коштів тощо через мобільний телефон.
Електронний залишок	QR-банкінг
Електронний залишок – це послуга, яка передбачає переведення залишку менше однієї гривні на рахунок або поповнення ним мобільного телефону клієнта.	QR-банкінг – це використання quick response як «швидкої відповіді» про різні параметри товару (характеристики, ціну тощо) для безпосередньої його оплати власниками смартфонів.

Джерело: розроблено автором на основі [8, 41; 6, 23–24; 7, 114].

Наведемо кілька даних, які свідчать про подальший розвиток новітніх банківських послуг. Так, упродовж 2018 р. кількість активних платіжних карток збільшувалася щоквартального, відповідно на 0,5, 1,3 і 0,3 млн. од. Кількість банкоматів за 2018 р. збільшилася на 0,5 тис. од. (стосовно тільки державних банків), а кількість POS-терміналів за цей же період – на 40,6 тис. од. [22].

Ефективне функціонування ринку інвестиційних послуг забезпечують інституційні інвестори – банки, страхові компанії, пенсійні та інвестиційні фонди, акумулюючи вільні кошти бізнесу і заощадження домогосподарств та трансформуючи їх у інвестиції за різними напрямками з метою отримання інвестиційного доходу [4, 124–126].

Сьогодні на ринку інвестиційних послуг свою активність підтверджують інститути спільного інвестування – корпоративні та пайові інвестиційні фонди. Такі інвестиційні фонди акумулюють кошти учасників, сплачені за їхні цінні папери. Зі сформованих фондів грошові кошти інвестуються у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість. Участь інвесторів у таких фондах дає змогу примножити свої заощадження.

Поступальний розвиток цього сегменту ринку інвестиційних послуг може зумовлюватися рядом переваг, які має участь в інститутах спільного інвестування поряд з іншими способами вкладення грошей. По-перше, для участі в інституті спільного інвестування не треба мати професійні навички, а достатньо тільки вибрати інвестиційний фонд, а також компанію, що буде управляти його активами. По-друге, вкладник інвестиційного фонду одночасно є його співвласником, тому він отримує прибуток у повному обсязі, не враховуючи комісійні компанії з управління активами. По-третє, багато інвестиційних фондів, зокрема відкритих, дозволяють інвесторам у будь-який момент вийти з них, обмінявши цінні папери цих фондів на гроші [23].

Як свідчать статистичні дані, відображені на рис. 3, впродовж 2013–2016 рр. кількість інститутів спільного інвестування змінювалася за низхідною тенденцією, точніше кажучи, щороку зменшувалася, відповідно на 62, 39 і 15 одиниць. Проте у 2010–2013 рр. і 2016–2018 рр. число інвестиційних фондів збільшувалося на 30, 97, 28, 33 і 61 відповідно.

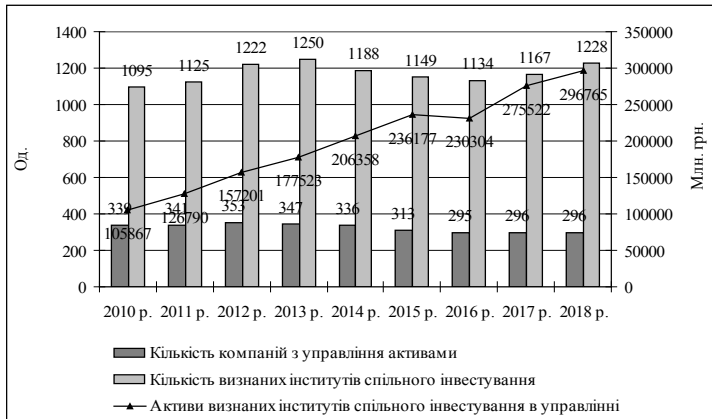

Рис. 3. Динаміка інститутів спільного інвестування в Україні у 2010–2018 рр.
Джерело: розроблено автором на основі [24].

Низхідну та висхідну динаміку можна спостерігати стосовно кількості компаній, які здійснюють управління активами інститутів спільного інвестування. Так, у 2012–2016 рр. число таких компаній щорічно зменшувалося, відповідно на 6, 11, 23 і 18, а у 2010–2012 рр. і 2016–2017 рр. – збільшувалося на 2, 12 і 1 відповідно. У 2018 р. значення цього показника співпало зі значенням показника 2017 р. – 296 компаній, які здійснюють управління активами інститутів спільного інвестування.

Ще одним показником, безпосередньо пов'язаним з двома попередніми, який характеризує розвиненість окремого сегмента ринку інвестиційних послуг, є обсяг активів інститутів спільного інвестування, що знаходяться в управлінні вповноважених компаній. Як можна бачити на рис., впродовж 2010–2015 рр. і 2016–2018 рр. його значення збільшувалося відповідно на 20923, 30411, 20322, 28835, 29819, 45218 і 21243 млн. грн. Натомість у 2015–2016 рр. обсяг активів, що складають портфель усіх інвестиційних фондів, зменшився на 5873 млн. грн.

Ведучи мову про активи інститутів спільного інвестування, зазначимо, що ними можуть бути такі фінансові інструменти: акції та облігації вітчизняних й іноземних емітентів; облігації внутрішньої державної позики та органів місцевого самоврядування; дорогоцінні банківські метали; грошові кошти на депозитних рахунках у банках і у депозитних сертифікатах банків; об'єкти нерухомості; корпоративні права в інших, ніж цінні папери, формах (частки, паї) [23].

Насамкінець зазначимо, що на активізацію діяльності інститутів спільного інвестування безпосередньо впливає зацікавленість інвесторів у використанні саме такого способу вкладення грошей. На сьогодні доводиться констатувати, що така інвестиційна альтернатива не є дуже популярною серед населення України. Його недостатня участь в інститутах спільного інвестування пояснюється багатьма причинами, а саме: неможливістю отримання великих доходів від цінних паперів на вітчизняному фондовому ринку; нешироким вибором фінансових інструментів для інвестування коштів; необізнаністю громадян щодо переваг вкладення грошей в інвестиційні фонди [10, 278].

Висновки. Отже, можемо констатувати, що на сьогодні триває реалізація стратегії розвитку ринку фінансових послуг в Україні. А для того, щоб ринок фінансових послуг виконував роль ефективного механізму залучення капіталу в розвиток економіки країни, потрібно вирішити проблеми, які заважають цьому. До актуальних проблем нами віднесено такі, що стримують розвиток найбільш важливих ринків страхових, банківських та інвестиційних послуг, зокрема:

1. Не зважаючи на свою соціальну орієнтованість, страхування життя не займає пріоритетного місця на ринку страхових послуг України. У економічно розвинутих країнах страхування життя виступає важливим ринковим компонентом та ефективним доповненням до системи державних соціальних гарантій. Поряд з цим такий вид страхування якнайбільше підходить на роль фінансового інструменту регулювання національної економіки через вкладення коштів у її розвиток.

Щодо вітчизняної страхової практики, то питому вагу валових страхових премій зі страхування життя у структурі всіх валових страхових премій можна вважати недостатньою. За дев'ять років значення цього показника дорівнювало у середньому 7,2%. Воно суттєво відрізняється від того значення, яке відповідає частці валових страхових премій зі страхування життя у загальній їхній структурі у країнах Євросоюзу.

2. Банківська діяльність постійно вимагає впровадження інновацій, при цьому слід мати на увазі, що банківські інновації активно розвиваються. Те, що вважалося інноваційним декілька років тому, зараз носить масовий характер. Можна спостерігати, що нові впровадження вже використовуються закордонними банківськими установами, а у вітчизняній банківській практиці ще не набули поширення [2, 6].

Завдяки впровадженню інновацій у свою діяльність банки отримують значні переваги, зважаючи на те, що банківські інновації, які свідчать про рівень інтелектуального потенціалу персоналу банку, по-перше, дають змогу залучити додаткових клієнтів через задоволення їхніх потреб, що швидко змінюються під впливом науково-технічного прогресу, а по-друге, підвищують рівень конкурентоспроможності банку, виділяючи його серед інших банків [7, 112].

3. Стримуючий вплив на розвиток ринку інвестиційних послуг в Україні справляють фактори, які, зокрема, перешкоджають активізації діяльності інститутів спільного інвестування. У цьому випадку мова йде про групу соціальних факторів, позитивна дія яких на розвиток цього сегменту ринку інвестиційних послуг проявляється у підвищенні фінансової та інвестиційної культури населення. Це потребує розширення поінформованості громадян про можливі напрямки інвестування заощаджень на ринку фінансових послуг [15, 77; 19, 120].

Серед усіх факторів впливу на розвиток ринку інвестиційних послуг в Україні виокремлено саме соціальні через те, що недостатня зацікавленість до діяльності інститутів спільного інвестування проявляється з боку населення. Для того, щоб населення частіше виступало учасником інститутів спільного інвестування, у суспільстві потрібна модель поведінки, спрямована на заощадження та інвестування вільних коштів. Але спершу, як розуміємо, потрібно, щоб добробут громадян досягнув достатнього рівня для реалізації такої моделі поведінки.

Перспективи подальших розвідок. Для забезпечення поступального розвитку ринків страхових, банківських та інвестиційних послуг в Україні необхідно усунути

проблеми, які сповільнюють такий процес. Відповідно важливо продовжити розпочате наукове дослідження у напрямку виявлення інших важливих проблем, що супроводжують функціонування вітчизняного ринку фінансових послуг, а також обґрунтування шляхів їх вирішення.

Література

1. Болдова А. А., Мойко В. Ю. Ринок фінансових послуг України: глобалізаційний аспект. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 72–79.
2. Бондаренко Л. П., Політило М. П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 3. С. 5–8.
3. Бриндзя А. З. Розвиток ринку фінансових послуг. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 25 квітня 2013 р.). Тернопіль, 2013. С. 13–15.
4. Ватаманюк З. Г., Кушнір Т. М. Розвиток інституційного інвестування в Україні. Фінанси України. 2007. № 3. С. 124–131.
5. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні. Банківська справа. 2005. № 3. С. 40–52.
6. Зверук Л. А., Рибачук В. О. Модернізація національного ринку банківських послуг як стратегічний орієнтир його розвитку (на прикладі ПАТ «Державний ощадний банк України»). Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 1 (1). С. 19–26.
7. Золотарьова О. В., Чекал А. А. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх упровадження в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 16. С. 112–115.
8. Мельниченко О. Аналіз використання альтернативних каналів продажів та новітніх технологій у діяльності банків. Вісник НБУ. 2013. Лист. С. 37–41.
9. Мінкович В. Т., Тимчак М. В. Перспективні напрямки розвитку окремих видів страхування в умовах трансформації економіки України. Науковий вісник Ужгородського університету. 2017. Вип. 1 (49). С. 268–275.
10. Семенча І. Є., Резник Г. І. Діяльність інститутів спільного інвестування в Україні: сучасні проблеми та шляхи їх подолання. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. 2018. Вип. 28. С. 275–285.
11. Сизоненко В. О., Циганов С. А. Особливості сучасного розвитку ринку банківських послуг. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Суми, 2009. Т. 24. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/55359> (дата звернення: 01.02.2019).
12. Скорик Л. Б. Актуальні проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні. Актуальні проблеми розвитку сучасної економіки: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Дніпропетровськ, 13-14 березня 2014 р.). Дніпропетровськ, 2014. С. 86–87.
13. Трохименко В. І. Ринок банківських послуг в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. Статистика України. 2010. № 2. С. 26–31.

14. Трудова М. Є. Інноваційні перспективи розвитку в банківській системі України. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 485–490.
15. Федорович І. Проблеми та перспективи розвитку діяльності інституційних інвесторів на фінансовому ринку України. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 3 (52). С. 73–82.
16. Фисун І. В., Прокопенко А. О. Проблеми функціонування ринку страхових послуг України в умовах світової фінансової кризи. *Економіка і регіон*. 2009. № 3 (22). С. 129–133.
17. Шолойко А. С. Ринок страхування життя в Україні та його інфраструктура. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 32–36.
18. Юрій С. І., Луцишин О. О. Ринок фінансових послуг як інституційна основа ринкової економіки. *Фінанси України*. 2010. № 11. С. 48–59.
19. Ящук В. В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку. *Фінанси України*. 2010. № 1. С. 115–121.
20. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 28.03.2019).
21. Підсумки діяльності страхових компаній за 2010-2018 рр. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 28.05.2019).
22. Огляд банківського сектору. Київ : НБУ, 2019. Лют. 12 с.
23. Вкладення коштів в інститути спільного інвестування – новий спосіб збереження та примноження грошей. URL: http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/5908.html (дата звернення: 09.04.2019).
24. Активи визнаних інститутів спільного інвестування в управлінні у 2010-2018 рр. URL: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html (дата звернення: 28.05.2019).

References

1. Boldova, A.A., & Moiko, V.Yu. (2012). Rynok finansovykh posluh Ukrainy: hlobalizatsiinyi aspekt [The financial services market in Ukraine: the globalization aspect]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of National University of State Tax Service of Ukraine*, 1, 72-79 [in Ukrainian].
2. Bondarenko, L.P., & Politylo, M.P. (2018). Bankivski innovatsii yak neobkhidnist efektyvnoho funktsionuvannya bankivskoho rynku [Banking innovations as a requirement for effective functioning of banking market]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 3, 5-8 [in Ukrainian].
3. Bryndzia, A.Z. (2013). Rozvytok rynku finansovykh posluh [Development of financial services market]. *Teoretychni ta prykladni aspekty rozvytku ekonomiky – Theoretical and applied aspects of economic development: Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference*. (pp. 13-15). Ternopil [in Ukrainian].
4. Vatamaniuk, Z.H., & Kushnir, T.M. (2007). Rozvytok instytutsiinoho investuvannya v Ukraini [Development of institutional investment in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 3, 124-131 [in Ukrainian].

5. Dziubliuk, O. (2005). Rynok bankivskykh posluh: teoretychni aspekty orhanizatsii i stratehiiia rozvytku v Ukraini [The banking services market: theoretical aspects of organization and development strategy in Ukraine]. *Bankivska sprava – Banking*, 3, 40-52 [in Ukrainian].
6. Zveruk, L.A., & Rybachuk, V.O. (2017). Modernizatsiia natsionalnoho rynku bankivskykh posluh yak stratehichniy oriientyr yoho rozvytku (na prykladi PAT «Derzhavnyi oshchadnyi bank Ukrainy») [Modernization of the national banking services market as a strategy of its development (the case of PC «State savings bank of Ukraine»)]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka» – International research journal «Internauka»*, 1 (1), 19-26 [in Ukrainian].
7. Zolotarova, O.V., & Chekal, A.A. (2016). Innovatsiini bankivski produkty ta spetsyfika yikh uprovadzhennia v Ukraini [Innovative banking products and specific features of their implementation in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific bulletin of Kherson State University*, 16, 112-115 [in Ukrainian].
8. Melnychenko, O. (2013). Analiz vykorystannia alternatyvnykh kanaliv prodazhiv ta novitnikh tekhnolohii u diialnosti bankiv [Analysis of the use of alternative sales channels and the latest technologies in the activities of banks]. *Visnyk NBU – Bulletin of the NBU*, November, 37-41 [in Ukrainian].
9. Minkovych, V.T., & Tymchak, M.V. (2017). Perspektyvni napriamky rozvytku okremykh vydiv strakhuvannia v umovakh transformatsii ekonomiky Ukrainy [Further prospects of the development of certain types of insurance in the conditions of transformation of Ukraine's economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod university*, 1 (49), 268-275 [in Ukrainian].
10. Semencha, I.Ye., & Rezyk, H.I. (2018). Diialnist institutiv spilnoho investuvannia v Ukraini: suchasni problemy ta shliakhy yikh podolannia [Activities of joint investment institutions in Ukraine: current problems and ways of solutions]. *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika – Podillian bulletin: agriculture, engineering, economics*, 28, 275-285 [in Ukrainian].
11. Syzonenko, V.O., & Tsyhanov, S.A. (2009). Osoblyvosti suchasnoho rozvytku rynku bankivskykh posluh [Features of modern development of banking services market]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy – Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine*. (Vol. 24). Sumy. Retrieved from <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/55359> [in Ukrainian].
12. Skoryk, L.B. (2014). Aktualni problemy funktsionuvannia rynku bankivskykh posluh v Ukraini [Current issues of functioning of the banking services market in Ukraine]. *Aktualni problemy rozvytku suchasnoi ekonomiky – Actual problems of development of modern economy: Proceedings of the International Scientific and Practical Internet-Conference*. (pp. 86-87). Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
13. Trokhymenko, V.I. (2010). Rynok bankivskykh posluh v Ukraini: suchasnyi stan i tendentsii rozvytku [The banking services market in Ukraine: current state and development trends]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 2, 26-31 [in Ukrainian].
14. Trudova, M.Ye. (2016). Innovatsiini perspektyvy rozvytku v bankivskii systemi Ukrainy [Innovative prospects of development in the banking system of Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economics and Society*, 3, 485-490 [in Ukrainian].

15. Fedorovych, I. (2017). Problemy ta perspektyvy rozvytku diialnosti instytuttsiinykh investoriv na finansovomu rynku Ukrainy [Problems and prospects of development of activity of institutional investors in Ukraine's financial market]. *Svit finansiv – World of Finance*, 3 (52), 73-82 [in Ukrainian].
16. Fysun, I.V., & Prokopenko, A.O. (2009). Problemy funktsionuvannia rynku strakhovykh posluh Ukrainy v umovakh svitovoi finansovoi kryzy [The challenges of functioning of the insurance services market in Ukraine in the context of the global financial crisis]. *Ekonomika i rehion – Economics and Region*, 3 (22), 129-133 [in Ukrainian].
17. Sholoiko, A.S. (2018). Rynok strakhuvannia zhyttia v Ukraini ta yoho infrastruktura [The life insurance market in Ukraine and its infrastructure]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 5, 32-36 [in Ukrainian].
18. Yurii, S.I., & Lutsyshyn, O.O. (2010). Rynok finansovykh posluh yak instytuttsiina osnova rynkovoï ekonomiky [The financial services market as an institutional basis of market economy]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 11, 48-59 [in Ukrainian].
19. Yashchuk, V.V. (2010). Rynky finansovykh posluh yak skladova systemy ekonomichnoho rozvytku [Financial services markets as a component of economic growth system]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 1, 115-121 [in Ukrainian].
20. Zakon Ukrainy «Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh» vid 12 lypnia 2001 r. № 2664-III [Law of Ukraine on financial services and state regulation of financial services from July 12 2001, № 2664-III]. (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua>. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> [in Ukrainian].
21. Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2010-2018 rr. [The results of activity of insurance companies in 2010-2018]. (n.d.). <https://forinsurer.com>. Retrieved from <https://forinsurer.com/stat> [in Ukrainian].
22. Ohliad bankivskoho sektoru [Overview of banking sector]. (2019). Kyiv: NBU [in Ukrainian].
23. Vkladennia koshtiv v instytuty spilnoho investuvannia – novyi sposib zberezhenia ta prymnozhenia hroshei [Investing in joint investment institutes – a new way of saving and increasing money]. (n.d.). www.uaib.com.ua. Retrieved from http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/5908.html [in Ukrainian].
24. Aktyvy vyznanykh instytutiv spilnoho investuvannia v upravlinni u 2010-2018 rr. [Assets of recognized joint investment institutions in management in 2010-2018]. (n.d.). <http://www.uaib.com.ua>. Retrieved from http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html [in Ukrainian].

Редакція отримала матеріал 11 березня 2019 р.